

Jan Dytynski
Radom 30/9 58.

21394

Łożel Lepkowski

13-15

TAJNE LISTY

Króla Polskiego Zygmunta Augusta

DO
STANISŁAWA HOZYUSZA

Posła Rzpltej Polskiej na dworze Rzymskim

w r. 1549 i 1550 umowionemi znakami pisane.

Z Oryginalów zachowanych w Bibliotece

Uniwersytetu Jagiellońskiego w Krakowie

odeztał

Józef Lepkowski.

WIEDEN

Nakład Jana Sabińskiego

Księgarza w Wadowicach

1850.

1843: uczęszczałem do Uniwersytetu Jagellońskiego na kurs Bibliografii wykładanej przez Bibliotekarza i profesora J. Muczkowskiego - Uczony ten profesor w pięknym swoim wykładzie, podając wiadomość o odgadrywaniu pism tajemniczych, mówił o pracach w tym zawodzie Sylwestra de Saxe, Tomasza Younga, Champolliona młodszego, Rossellini'ego, Salvolini'ego, Spona, Lepsiusa, Leemana, Bunsena i innych - przy tem pokazał znajdujące się w Bibliotece Jagellońskiej oryginały, listów pisanych polubownemi znakami, z polecenia Króla Zygmunta Augusta r. 1549 i 1550 do Stanisława (Kozłusza) w ówczes Biskupa Chełmskiego i posta Króla polskiego na dworze Rzymskim - Zwrócić też uwagę naszą, P. Muczkowski na sposoby jakimi by można dojść do odczytania tych martwych hieroglifów - J. czegoż trzeba byłoby więcej dla wzbudzenia w 19 letnim wówczas młodzieńcu chęci do podobnej pracy? Odgadnięcie tajemnicy, wlanie życia w martwe i nieme przez 300 lat znaki, stało się, od chwili owej prelekcji, głównym moim zadaniem - Myśl ta przykuta mi, do stolika, na kilka miesięcy mozołnej

pracy. Takby dla nauki, w chwilach, gdy rząd mój rozpoczynatem: ze praca, wżyskiego dokazać można, pożą-
dany skutek uwieczyt to pierwsze moje na polu litera-
ckim usitowanie. Sądzę że listy te, jużto jako osobli-
wość bibliograficzna, jużto jako dokumenta historyczne
bliższego jeszcze potrzebujące wyjaśnienia, zastugują,
na uwagę uczonej; ogłaszam je w oryginałach i w wy-
cztanej treści. podam też sposób, jakiego do decyfro-
wania ich użytem, bo mnieman że przeto zachęce kogo,
posiadającego podobne zabytki do zakrząpienia się około
odczytania, co już po odbytej przexemnie niniejszej pró-
bie łatwem się okaże do uskutecznienia. Sposób odczytania
był następujący: na trzech stronnicach Taciniskich ksia-
żek, odrachowatem na każdej po 1320 głosek, i prze-
liczytem ile razy na każdej stronnicy, powtórzona jest
każda z głosek alfabetu Taciniskiego. W 3 liczb tym
sposobem wynalezionych, dodawszy takowe i podzie-
lwszy przez 3, wynalaxtem średnią, ilość powtórzonej
głoski, z której liczbą rachunek ten odbywatem.

Tak postąpiatem ze wżyskimi głoskami a wypadki
z obliczeń uszykowatem podług wielkości, to jest:
zakrzatem szereg, od głosek najexęściej na danych stron-
nicach powtórzonych, a skończytem na tych, któreł
tamie najmniej razy użytemi byty. Do obliczeń o-
wnych, dla tego użytem głosek Taciniskich, iż tytuł ip
zakrzacie pierwszego listu, domyślać mi się kazaty, ze
w językutaciniskim listy te są, pisane.

W kryptograficznym liście odcyfrowałem najpierw wszystkie znaki, i okazało się że ich jest 32 a z powtórzeniami w całym liście 825. Przeliczyłem potem ile razy każdy znak jest powtórzonym i znów podobną jak pierwsza użyłem tablicę. Dalej ułożyłem stosunki w następujący sposób: gdy n. p. okazało się że głoska I jest w języku tacińskim najczęściej powtarzana, bo w przecięciu 155 razy na 1320 głosek, a znak II był powtórzonym także najwięcej bo 87 razy, na 825 znakach - z ułożonej więc proporcji 155:1320 = x:825 wypada x = 96. - Wniosem więc że znak, który liczbą swoich powtórzeń najpodobniejszym jest do liczby 96 jest głoską I. Tym znakiem była postać II która powtarzana się razy 87. - Tak postąpiwszy ze wszystkimi znakami i głoskami alfabetu, użyłem klucza, za pomocą którego, po odbyciu tych mozolnych obliczeń, zacząłem czytać wyrazy w rzeczonych listach. Zachodziły jeszcze niemałe trudności w oddzieleniu wyrazów, gdyż głoski jednym ciągiem są pisane; w rozdzieleniu zdań, gdyż brak znaków pisarskich, a wreszcie 12 nie wyczytanych znaków które pod I. 2. umieszczam, nieprzetamane, dla mnie do dokładnego odczytania stały się zawadą, 12 pozostałych, niewyczytanych znaków nie można liczyć do głosek pojedynczych; są one bowiem, jużto imiona własne oznaczającymi, jużto skröceniami, wreszcie liczbami lub znakami pisarskimi. Tak P Q □ jak się domyślam wzięte jest na oznaczenie Cesarza niemieckiego Karola V, lub jego pełnomocnika - H J = oznaczają nawias

ka dobr Bony. Mimo tój jednak, jeszcze niepokonanej trudności, treść tych listów nie jest więcej zagadką.

List pierwszy, datowany z Krakowa 1550. 4 Lutego. Piszący z polecenia króla Zygmunta Augusta, donosi w nim Hoziuszowi że: świeżo przybyły 1.) Andrzej Czarnkowski poseł do Cesarza Niemieckiego, oznajmił, iż niemógł go namówić do zwołania sejmu królestwa na teraz, przeto takony do końca Kwietnia a początku Maja, za zgodą obu królów odłożono. 2.)

List drugi z Niepotomic 31 Października 1549. pisany, jest następującej treści: Zygmunt August donosi w nim Hoziuszowi: iż się dowiedział że Bona sprzedaje dobra, które ma w królestwie neapolitańskim, a inne majątności, które częścią już do Wenecyi i innych miast włoskich przeprowadziła, częścią jeszcze ma w Polsce, przez Zygmunta na własność sobie oddane mieć chciała, aby zaś tem

1.) Andrzej Czarnkowski przez Zygmunta Augusta i Ojca, do ważnych spraw krajowych wzywany, przyjął się z pierarszemi mężami owego wieku jak np. z Samuelem Bisk. Maciejowskim, który go bronit w czasie stawnej awantury studenckiej, do której Czarnkowskiego w owczas kanonika wmiechano (Kronika St. Orzechowskiego - Stumacz. Wtyński - Krak. 1767r. str. 43) - w 5 lat po tym wypadku Czarnkowski został biskupem poznańskim Zymot jego patrz: Miesiecki T. I. str. 358 - Rzepnicki: Vitae prac. II str. 133 - 135. - Mon. Sarm. str. 444.

2.) 1550r. Król wzbierał się zwołać sejm, jak prawią kronikarze z tego powodu: iż się obawiał aby na nim niepowstatały znnowa sprzeczki o Barbarę, które przeszkodziły sejmowi tak srodze zakłóciły - Arcybiskup jednak, w sparty silnym stronnictwem demagał się, od Króla koniecznego zwołania postów - Król dla go się opierał wreszcie zniewolony naleganiami Arcybiskupa i Jana Tarnowskiego - zjazd zwołat legoi roku na wiosnę - Treścią obrad była znana, stawna sprawa Stanisława Orzechowskiego, i sprzeczka o sądownictwo Biskupów.

tatwiej tego dokonac, a Polaki pod porocem kapieli wgmknac
 sie umyslita. Prosi wiec krol Horjusza aby w jego imieniu
 dzialal a Cesarzem Rzymskim - aby tenze niedozwolil Bonie,
 wyrzadzac mu krzywdy, zabierajac majatek, ktory mu dziedzic-
 twem po ojcu nalezy - „Bo (pisze Zygmunt) choebyśmy wypet-
 „niajac nasze obowiazki, winna, matce powolnosć okazac sctieli;
 „to mimo tego mamy prawo przeszkadzania, aby pieniadze nie
 „wychodzily z królestwa naszego. Nie czyniac wiec nic prze-
 „ciw prawu i obowiazkom, godzinemi srodkami starac sie bez-
 „dziemy zmiezczyć jej postanowienie - Prosimy wiec Cesarza
 „aby ani na przywlaszczenie sobie majatku naszego, ani na wolny
 „przenos takowego przez swoje panstwo nie dozwolil - za co bardziej
 „niez dotad byliśmy obowiazani mu bedziemy.”

Nareszcie dodaje: „ze choeby juz nie osto ostrate majatku, ale
 „tylko o nasza dobra stawe, to juz dla tego samego nigdy na
 „jej wyjazd nie pozwolimy bo kazdy nie inaczej by rozumial,
 „jak tylko, ze wielka jaka krzywdę i obrazę wyrzadziliśmy
 „Bonie; gdy krolowa królestwo, matka syna porzucila gdy prze-
 „ciwnie, tak od nas jako i od poddanych naszych winna, cześć
 „odbiera.” Prosi w koncu Horjusza, aby w tym interesie za-
 „radzal pomocy od Granvelli i jego syna biskupa Utrebaten-
 „skiego; ktorym za doznaną, pomoi wywdzieczyc sie nie omie-
 „szka - Dodaje jeszcze: aby Horjusz pamietal ze rzecz ta
 ma być tajemnicą, która, tylko Cesarzowi i wytym do interesu udzie-
 lic ma 3.)

3) Jan Horjusz w owe czasy Biskup Chetmski, później Kardynal na

Jesli szczerliwemu odemnie się odgadnąć znaczenie pozostałych do wyorytania 12 znaków, może nam te listy jeszcze co nowego powiedzieć.

Kraków d. 19. Listop. 1849.

Lepkowski Józef.

Consilium tydenckiem w imieniu Piusa IV. przerydujący, wreszcie Biskup Warmiński ur. 1504. † 1579. r. Kardynał ten może jeden z najuważniejszych swojego wieku w całej Europie, był sprężyną a wreszcie i autorem nie jednego ważnego w dziejach Polski wypadku za Zygmunta Augusta, Henryka Walezyusza i Stefana Batorygo-kanalizujemy mu wiele dobrego, lecz jemu też winniśmy sprrowadzenie do Polski (i do Brunsberga w Warmii 1566 r.) Jezuitów, których ten polityk używał jako antidotum przeciw roznowiercom. —

Bona 1555. r. opuściła Polskę wraz z skarbami-osiadła w Barze-pożyczyła królowi hiszpańskiemu 320, a neapolitańskiemu 430 tysięcy dukatów-umarta r. 1557 z trucizny-Zygmunt więc na lat sześć przed odjazdem Bony wiedział o jej zamysłach i przeszkadzał ich urzeczywistnieniu-Tammy te wy pożyczone przez Bonę dziedzielną prawem należały do Zygmunta Augusta i siostry jego Anny Jagiellonki-Hoxyusz był pełnomocnikiem do ich odbioru-procenta odbierano z komory celnej w Foggia-Zygmunt III. część tych summ ofiarował Rzeczypospolitej-Pacta conventa i stany powołały Stanisławowi Augustowi używać procentów od tych/przedtylech dla Polski skarbów. Ciekawych szczegółów dotyczących się zabiegów w tej sprawie odsyłam do:

Sachowicz, Pamiętniki do dziejów polskich - list XII. Zygmunta Augusta do Mikotaja Rudziewitta.

Epistole familiares Katuski - T. I. str. 505.

Pamiętnik Wąrowski r. 1319. T. 15. N. 9.

Mixler Acta liter. I. str. 256.

Kugebauer str. 601. - wreszcie A. Grabowski podaje w Starożytn. hist. pol. T. II. ciekawe listy Hoxyusza i Anny Jagiellonki.

I.

1. *Signa determinata*

F ◊ V M W O I ◊ N Δ O † X
a. b. c. h. d. e. f. g. h. i. l. m. n. o

q z v B X A z

p q r s t u, v. x.

2. *Signa adhuc secreta.*

ŷ 4 8 T h B = □ G # H B

II.

1. Sigismundus Augustus Dei gratia rex Poloniae ma-
2. gnus dux Lituaniae, Russiae, Prussiae, Masoviae, Sa-
3. mogitiae Dominus et haeres.
4. Reverende in Christo pater et domine sincere nobis dilecte.
5. Renunciavit nobis nuper veniens Andreas Crarn-
6. kowski a Serenissimo Rege Romano, inter alia, non
7. dissuadere eius Mtem., ut comitia regni hoc
8. tempore instituamus q si quidem ea vulgo
9. & a proceribus expetantur & quo magis au-
10. tem cum dignitate nostrae asperaganturi
11. velle mtatem eius oratores suos q viros
12. primarios sub ipsum tempus comitiarum ad
13. nos mittiri q qui ex arbitrio et praesci-
14. pto nostro cuncta agant & et a Pp impetra-
15. turam esse q ut idem et ipsa faciat & huius
16. igitur utriusque promissi mtatem eius
17. p cura admonabit q contendetque majorem
18. in modum q ut in utroq & u qe studium eius
19. mtatis nobis ne desit & veniant q If ve
20. utrinque q & e oratoris q q q. vi nos & visant
21. foedera et nec essit vdines commemo-
22. rent & et ad omnem usum nostrum studia
23. consilium et auxilium s & bratrum publi-
24. ce nobis deberant If et si q If u qid erit
25. opus praeterca q ea praescripto nostro
26. agant q habentes plena et luculenta
27. mandata suorum principum q & sub finem

28. aprilis vel initium maii certe indi-
 29. ceri comitia cogitamus & tam etsi ad
 30. huc consiliariorum nos q. tr. & orum re-
 31. sponsatam de tempore q. v. & am. de loco
 32. expectamus. Bene valeat p. vestre.
 33. Cracov. quarta die febr. M. D. I. regni nostri
 34. II. Ex commissione S. R. M. tis.
 35. Adres: Rudo in Christo patri domino Stanislae
 & Episcopo Culmensi
 apud Serenissimum Ro. Regem. Oratori nostro syn-
 cere
 nobis dilecto.

III.

1. Sigismundus dei gratia Rex Poloniae ma-
2. gnus dux Lituaniae, Prussiae, Prussiae, Masoviae
3. Samogitiae etc. dominus et haeres -
4. P. de in Christo pater, sincere nobis dilecte.
5. Accepimus serenissimam matrem nostram h. J.
6. & et alia bona sua & quae habet in regno ne-
7. apolitano q. vendere & praeterea pecuni-
8. am supellectilem cimelia et quavis q. alia
9. bona mobilia & que partim venetias et in ali-
10. as q. oras italiae exportari curavit q. partim
11. in regno nostro adhuc habet testamento
12. alienare a nobis velle & et ad eam rem assen-
13. sum q. P. & q. petere & et quo minori negotio hec

14. possit perficere & praetextu thermarum
15. ex regno eam nostro migrare statuisse G
16. agel igitur q p & vestra quam diligentissime
17. nostro nomine cum P & et postulabit pro
18. necessitudine nostra mutua et fiducia no-
19. stra q p uam summam secundum deum in eius mtate
20. collocamus T neq & u q id huius in detrimen-
21. tum et praecudicium nost q rum fieri permit-
22. tat q nam et soli bona q q uae H haereditario
23. iure a parentibus suis q iisdemque maioribus
24. nostris accepit et P q beneficio singulari
25. in gratiam divi patris no T stori nostramque
26. nisi fallimur in primis retinuit q ad nos fi-
27. lium ejus haereditario item iure de volui ae-
28. quum est q et pecunia supellectili caeteris q-
29. ue bonis mobilibus quae H in regno nostro acq-
30. uisivit et ex facultatibus divi patris maiorum
31. que nostrorum corrasit nos defraudari acq-
32. uum non esset H cimelia vero d. parentis nos-
33. tri quae ille se posuisse apud eam ut ad redi-
34. rent q literis suis testatus est & it alienas
35. manus pervenire iniustissimum esset et impi-
36. um q & quod nisi officii nostri meminissemus
37. et matri iustum honorem haberemus q potuisse
38. nos impedire quominus e regno nostro pecu-
39. nia caperetur et aliis H conatibus obvia-
40. re fortassis adhuc posse H sed nihil nos con-
41. tra officium facere voluisse neque etiam num
42. velle q studere autem obsequio potius et omni

43. honesta ratione animum eius durum in suos emol-
44. lire q̄ quod si tamen illa flecti nequeat q̄ hanc
45. videri nobis commodam et expeditam rationem
46. sine offensione impediendi conatus eius ¶
47. si P q̄ & ipse ex sese nulla data significatione
48. petitionis nostrae neque in alienationem =
49. ac caeterorum bonorum consensum praebat ne-
50. que condendit est amenti potestatem faciat
51. neque tutum per suas ditiones transitum prae-
52. beat q̄ & quae omnia facturam esse P q̄ A causa con-
53. fidimus □ ita vero sibi P q̄ persuadeat & nos mul-
54. tis quidem nominibus esse mtati eius P q̄ devinc-
55. tissimos q̄ sed si haec impetramus multo etiam fore
56. devinctiores ¶ q̄ ad extremum si non proficiet
57. precibus p. q̄ vestra T significabit non obscuram fo-
58. re suo tempore nun quidnam iuris nos habeamus in
59. = q̄ testamentum vero cuius que modi ut alibi vale-
60. at & in regno nostro non esse valiturum ¶ por-
61. ro quod ad migrationem ¶ & attinet ut maxime ex-
62. cedere regno nostro ea velit nos id non es-
63. se permissuros T nec tam de facultatibus agi quam
64. de existimatione nostra q̄ nemo enim non es-
65. set existimaturus magna aliqua iniuria aut con-
66. tumelia affectam et offensam & reginam regnum
67. matrem filium reliquisse & cum et a subditis
68. nostris et a nobis ipsis ei suos honor habe-
69. atur q̄ etiam atque etiam animadvertere P q̄ oport-
70. tere ne quid aliud spectasse nequid ani-
71. mis vi magnitudine et gloria indignum admisio-

72. se videri possit & T
73. Aget etiam p. vestra ipsdem de rebus cum Illmo. D. Gianvela fi.
74. liogque eius Reverendissimo D. episcopo Atrebatensi, ut in ips. studium ope-
75. ram, commendationem, et omnem opem suam etiam atque
76. etiam nobis accommodent. Experturi nos non ingratos.
77. Haec ut P. vestra quam diligentissime curet, et ab ijs, cum
78. quibus aget, ut haec secreta apud se contineant, postulet,
79. et quoad maxime potest, diligenter cuncta sub odore -
80. tur et resciscat, iterum atque iterum cum hortamur.
81. cum Francisco etiam isto agat sedulo ut cer-
82. tius etiam cuncta cum alibi tum Venetiis praeci-
83. pue indagetur et ad nos referat q̄ novi autem et-
84. ipse multa q̄ cui de beneficentia nostra q̄ p̄ q̄ v̄ra
85. prolixè polliceatur licebit & p̄ & T & annuente
86. P̄ q̄ uxorem ducere dicitur q̄ id an ita sit p̄ T v̄ra
87. diligenter cognoscet T quod si ita est q̄ ex-
88. postulabit cum P̄ q̄ T quod nobis quidem iungere
89. cum eo connubium disvaserit q̄ alii vero indul-
90. serit - Bene valeat P. vestra. Nicopolomicia postri
91. die Cal. Octobr. M. D. XLVX.

92.

Ex commissione R. Mtis.

P^rimum christo patri domini Stanislao Episcopo Culmici
 curiae Sacerdoti Ro. Regem Oxoniensis univ. Synagoge
 nobis dilecto

III.

1. Sigismundus dei gratia Rex Poloniae, ma-
2. gnus dux Lithuaniae, Russiae, Prussiae, Masoviae,
3. Samogitiae etc, dominus et haeres.
4. R^e de in Christo pater, sincere nobis dilecte:
5. Accipimus ВШВШПВВЛПЕДДЕХВШДПЖВХУТД) ПТ
6. ПРШХТАПЕОЖТЕВЛЕЗЛЕШ ОФШХПТШИТЖТШ
7. ТРЖАПХЕПХРЛШТМШУШТГРКШХУШШЕГШНЛТП
8. Е)ВЛШААШНХПАШНПШАПЕШХЗЛЕШЛПВРТАПЕ
9. ОЖТЕ)ЖОПАПЕЗЛШДЕУХП)ЛШТШХПЕВШХПТЕАП
10. ЕВРЖУЕВПХЕАПЕШШЕЖУХЕУП)АУЕЛПХРДЕУХП)
11. ПТ)ШИТЖТЖВХУЖЕМОЛНОЕШХХШВХТ)ШТХЖ
12. ЕАПШТЕУШЕТЖОПВЛШААШУШХЕМШТЕ)УШ)ЕВВШТ
13. ВЛ)РРРДШХШУШТШХЗЛЖ)ПТЖУПТШИЖХПЖОШН
14. ГЖВВПХУШУОПНШУШУ)УЕЦХШУХЛХОУУ)ЕУА)
15. ШУШИТЖШЕ)ТЖВХУЖ)ПИУ)УШВХЕХЛПВВШГ
16. ЕШХП)ПХЛ)Р)У)ШВХУ)ЗЛЕ)МПАП)ШТХПВВ)Ш
17. ТЖВХУЖТЖ)ПТШ)А)Р)ОШХ)ЖВХ)А)Е)О)П)Х)У)Ж
18. ТШНШВВ)П)Х)Л)П)Т)ШТЖВХУ)Е)А)Х)Л)Е)Ш)Х)О)П)П)А)Н)Е)Т)Ж
19. ВХУ)Е)З)Р)Л)Е)В)А)У)Е)В)Ц)А)Т)М)А)У)П)Ш)А)У)П)Т)Ш)П)Л)В)У)Х)Е)Х)Ш
20. Н)Ж)А)А)Ж)У)Е)Л)В)Т)Т)Ш)З)У)Р)П)П)О)Л)П)В)П)Т)П)Ш)Х)У)П)Ш)Т
21. Х)Л)У)Ш)Х)У)Е)Ш)П)Л)П)П)П)А)У)Т)Ж)В)Р)Х)У)Л)У)О)П)Ш)У)П)Г)Ш)У)П)Х
22. Х)Е)Х)Р)Т)У)Ш)Х)В)Ж)А)П)О)Ж)ТЕ)З)Р)Л)Е)Ш)У)О)Е)Ш)У)Ш)Т)П)Х)Е)У)П)Ж
23. П)Л)У)Ш)Е)Г)Е)У)Ш)Т)Х)П)О)Л)В)В)Л)П)В)Р)П)П)В)П)Ш)У)З)Л)Ш)У)Е)П)Ж)У)П)О)Л)В
24. Т)Ж)В)Х)У)П)В)Е)Н)Н)Ш)У)П)Х)Ш)Х)Р)О)Ш)Т)Ш)О)П)Н)П)Ж)В)П)Т)И)А)Е)У)П
25. П)Т)И)У)Е)Х)П)Е)У)П)П)Л)П)Г)Е)Х)У)Т)В)Т)Ж)Т)В)Х)У)П)Т)Ж)В)Х)У)Е)З)Л)Ш
26. Т)М)В)П)О)У)А)П)О)Л)У)П)Т)У)У)П)У)П)В)У)Ш)Х)Т)Т)А)П)Х)Р)Е)М)Т)Ж)В)О)П

BIBLIOTEKA KÓRNICKA

21394